

ТЕНДЕНЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У ФРН

Бойчевська І.Б.

Анотація. У статті висвітлюються основні етапи, зміст та цілі реформування професійної освіти ФРН, розкривається значення проведених реформ для підвищення якості підготовки фахівців, аналізуються освітні програми Федерального міністерства освіти і науки.

Ключові слова: професійна освіта, реформування професійної освіти, конкурентноспроможність, модернізація, професійна підготовка, фахівці.

Аннотация. В статье отображены основные этапы, содержание и цели реформирования профессионального образования ФРГ, раскрывается значение проведенных реформ для повышения качества подготовки специалистов, анализируются образовательные программы Федерального министерства образования и науки.

Ключевые слова: профессиональное образование, реформирование профессионального образования, конкурентноспособность, модернизация, профессиональная подготовка, специалисты.

Annotation. The article enlightens the main periods, contents and aims of Germany's professional education reformation, the reformation meaning for the specialists' training quality extension is revealed, educational programs of Federal Ministry of Education and Science are analyzed.

Key words: professional education, professional education reformation, competitiveness, modernization, professional training, specialists.

Постановка проблеми. На початку ХХІ ст. в умовах глобалізації та інформатизації суспільства змінюються пріоритети професійної підготовки фахівців. Ринок праці потребує докорінного підвищення якості професійної освіти, високого рівня кваліфікації, яку здобуває майбутній робітник. Гостро стоїть питання забезпечення конкурентноспроможності потенціалу фахівців на ринку праці. Європейські країни, Німеччина, зокрема, досягають

покращення якості освіти шляхом реформування. Тому вивчення досвіду цієї західноєвропейської країни може стати поштовхом для якісних змін у освіті інших країн.

Аналіз останніх досліджень. Питання реформування вищої освіти Німеччини є актуальним для німецьких (П. Векс, О. Маасен, І. Мюскенс, Х. Л. Фрідріх, А. Ханфт) та вітчизняних дослідників (А. Афанасьєв, В. Байденко, В. Калашников, Б. Клименко, Г. Лукичів, В. Миронов, В. Пусвацет, та ін.). Реформування професійної освіти стало об'єктом уваги таких українських (Н.Абашкіна, Л.Кнодель, М. Степко) та німецьких (А. Буш, У. Мюллер, А. Плегер, Л. Цибель) науковців.

Метою статті є проаналізувати основні етапи та зміст реформ в освіті ФРН.

Виклад основних положень дослідження. За останні два десятиріччя освітні реформи Німеччини були спрямовані перш за все на вдосконалення системи середньої освіти. Протягом цього часу були спроби інтегрування старших класів середніх шкіл та розробки нових програм навчання (введення нових предметів, таких як вивчення навколишнього середовища, підготовка до практичного життя). Здійснювався поступовий перехід до нових методів навчання. Реформування системи освіти Німеччини в останнє десятиліття обумовлено трьома основними факторами. Перший пов'язаний із необхідністю пристосування національної системи освіти до реалій і потреб постіндустріальної епохи, інтернаціоналізації й глобалізації освіти. Другий фактор визначив характер і зміст змін, що відбувалися в системі освіти Німеччини у 1990 році, а саме об'єднання двох різнорідних систем ФРН та НДР. Третій фактор пов'язаний з особливостями державного устрою Німеччини.

Відповіддю на студентський рух кінця 1960 років стали важливі внутрішні реформи в університетах: студенти і службовці отримали право голосу при вирішенні університетських справ, з'явилися кафедри, які

об'єднали професорів та викладачів, кожна кафедра почала розробляти власний навчальний план. Для багатьох спеціальностей були зняті обмеження щодо кількості студентів. На основі аналізу результатів реформування професійної освіти у східних землях німецькі спеціалісти дійшли висновку, що професійна освіта перебуває в тісному зв'язку з організацією економіки країни та з ситуацією, що складається на ринку праці і соціальним забезпеченням населення [1, с. 120]. Здійснюючи переведення планової економіки колишньої Німецької Демократичної Республіки на ринкову основу німецькі вчені набули значного досвіду. Як наслідок, завдяки економічним показникам Німеччини система підготовки робітничих кадрів у цій країні заслуговує уваги багатьох спеціалістів. Подальше реформування освіти в Німеччині проводилося в рамках Освітнього форуму, що проходив під егідою Конференції міністрів освіти й культури та за участю Спільної федерально-земельної комісії із планування освіти й Наукової Ради. Робота Освітнього форуму прийняла форму тривалої загальнонаціональної дискусії, що почалася в березні 1999 р. і завершилася наприкінці 2001 р.

В травні 1990 року спільна Комісія Федеративної Республіки Німеччини та ще існуючої тоді НДР з питань освіти провела роботу для приведення системи вищої освіти Східної Німеччини у відповідність з системою вищої освіти ФРН. В результаті деякі вузи й факультети (наприклад, факультети права, економіки та соціальних наук) були закриті. У НДР, де не було засновано жодного університету, система освіти розвивалась лише за рахунок створення так званих спеціальних вищих шкіл. В 1991-1996 роках діяла «Програма оновлення вищої школи й науки у східних землях».

16 квітня 1997 року федеральний уряд прийняв розширений законопроект, спрямований на реформування професійної освіти з метою забезпечення її гнучкості, диференційованості й відкритості, що, безумовно, мало підвищити успішність професійної соціалізації. Вузька спеціалізація та

лише базові знання з основних предметів не можуть створити гідну професійну освіту й ускладнюють перехід до трудової діяльності. Гнучкість і прозорість були взяті за основу при модернізації професійної освіти. У постійних стрімких змінах вимог до практики ці два поняття створюють необхідні передумови для послідовної адаптації кваліфікацій до професійної освіти. Змістове й структурне оновлення були необхідними у зв'язку з постійними змінами, а також для того, щоб виробнича професійна підготовка могла й в майбутньому задовольняти суспільні вимоги. Таким чином, впродовж наступних років державна пропозиція навчання відповідала попиту, й, незважаючи на більшу кількість випускників, усі, хто бажав навчатися, мали такий шанс. Основними критеріями професійної освіти, визначеними в законопроекті, стали індивідуалізація, динамізація, диференціація та флексібілізація. Дуальна система потребувала прийняття загальних умов, які б надавали підприємствам достатньо місця в навчальному часі. Окрім того, обдарована молодь отримувала більше шансів на отримання професійної підготовки. [7].

На думку німецьких дослідників проблем професійної освіти в Німеччині (А. Буш, У. Мюллер, А. Плегер, Л. Цибель), при модернізації економіки та появі нових професій розвиваються також нові структурні моделі професійної освіти. Унаслідок цього близько 60 % молодих людей задіяні у програмі «Учитись у змінному світі та для нього – учитися протягом усього життя». Починаючи з 1997 року Міністерство освіти й науки Німеччини (Bundesministerium für Bildung und Forschung) заснувало прослуховування щорічних доповідей про стан професійної освіти (Berufsbildungsbericht) [10].

6 липня 1999 року була досягнута угода між федеральним урядом, роботодавцями та профспілками, результатом якої стало створення Союзу в сфері зайнятості, професійної підготовки та конкурентноспроможності. Була прийнята програма невідкладних дій щодо скорочення безробіття молоді, яка

стосувалася професійного навчання, кваліфікації та зайнятості молодих людей. За період 1999-2001 років у рамках програми була надана можливість більш ніж 400 тис. людей отримати робоче місце чи місце в дуальній системі навчання [4, с. 15].

З кінця січня 1999 до 2004 року діяла Робоча група з початкової та безперервної освіти та професійної підготовки, яка провела більше 9 сесій. На сесіях обговорювались питання модернізації початкової професійної освіти, посилення професійної мобільності, надання додаткових можливостей молодим людям для отримання кваліфікації. 26 серпня 1999 року Робоча група прийняла спеціальну постанову у сфері неперервної освіти та професійної підготовки про заходи щодо збільшення кількості навчальних місць в дуальній системі освіти Східної Німеччини. 22 жовтня 1999 року була затверджена резолюція цієї групи про модернізацію дуальної системи освіти, основною ідеєю якої залишається необхідність надання широкої базової професійної підготовки протягом першого року навчання; розширення кола офіційно визнаних професій; розвиток неперервної професійної освіти [2, с. 5]. На німецькому форумі «Освіта» були присутні представники та системи професійної освіти усіх земель, а у розроблених рекомендаціях була відзначена необхідність подальшого посилення допрофесійної підготовки учнів шкіл, удосконалення системи неперервної професійної освіти. Незважаючи на офіційне припинення діяльності форуму, до 2004 року землі продовжували взаємне інформування про результати діяльності [4, с. 4].

У липні 2004 федеральний уряд розробив проект закону про реформу професійної освіти (Berufsbildungsreformgesetz – BerBiRefG), що поєднав в собі закон про професійну освіту від 1969 року й закон про стимулювання професійної освіти від 1981 року. У 2005 році після тривалого процесу обговорень бундестаг прийняв проект за основу. Мета реформ, окреслених цим законом - надати молодим людям при входженні у світ праці

компетенції, достатні для того, щоб стати кваліфікованими працівниками. [5; 9, с. 4].

Досягнути цього можливо завдяки поєднанню навчання в професійній школі та роботи на підприємстві (дуальний принцип), а також завдяки професійній підготовці за федерально-уніфікованими професіями, що потребують особливої уваги (професійний принцип). Бундестаг наполягав на модернізації професійних кваліфікацій згідно вимог ринку; нових умовах проведення іспитів; покращенні можливостей для випускників дворічних закладів професійної освіти продовжити навчання в трирічних закладах. Наступність у професійній освіті стала предметом уваги Головного комітету при федеральному інституті професійної освіти.

Ставши одним із ініціаторів і активних учасників процесу європейської інтеграції в галузі освіти, Німеччина досить обережно реформує систему вищої освіти в умовах Болонського процесу. Уся робота щодо створення загальноєвропейської освітньої зони в Німеччині є скоординованою й підкріпленою діяльністю різних організаційних структур. Існує чітка нормативно-законодавча база, на основі якої відбувається реформування системи вищої освіти країни в дусі Болонської декларації, також існує система державного фінансування Болонського процесу, створені відповідні соціально-політичні та економічні умови перебудови та розширення національної освітньої системи [8, с. 89].

Процеси реформування професійної освіти в Німеччині, спрямовані на підвищення її якості та конкурентоспроможності та підвищення мобільності студентського та викладацького складу, дали вже певні результати. У 1998 році в Рамковий закон про вищу професійну освіту були внесені зміни, що дозволили почати основну реформу системи вищої професійної освіти і закріпили мінімум необхідних вимог для реалізації Болонської декларації, надавши їм статус таких, що доповнюють національну освітню систему. Тим самим вищим навчальним закладам Німеччини було надано право вибору

системи підготовки студентів, як за класичним німецьким, так і за новим європейським варіантом підготовки бакалаврів та магістрів. У цей же час уряд Німеччини здійснив ряд ефективних заходів щодо модернізації системи підготовки молоді до праці, що в першу чергу пов'язано з оновленням законодавчої та нормативної бази [3].

Забезпечення рівних можливостей для молоді у сфері освіти ФРН відіграє значну роль. За останні роки були прийняті деякі урядові документи, спрямовані на реалізацію пілотних програм з метою підтримки молоді групи ризику, молодих іммігрантів, осіб з обмеженими можливостями. У межах прийнятих Центральним комітетом Федерального інституту професійної освіти рекомендацій (2000) учням, які навчались за скороченими й полегшеними програмами допрофесійної та професійної підготовки, видавався «сертифікат про професійну кваліфікацію» що надавав право на участь у здачі заключного кваліфікаційного екзамену дуальної системи [4].

Одним з найпоширеніших засобів покращення професійної освіти є створення федеральним міністерством освіти і науки різноманітних програм. З метою розвитку системи неперервної освіти в ФРН, починаючи з 21 лютого 2000 року реалізується програма «Інновації та навчання – розвиток можливостей професійної кар'єри впродовж всього життя». Програмою передбачений розвиток різних форм перенавчання та підвищення кваліфікації.

«Навчання протягом всього життя для всіх» - програма заходів федерального міністерства освіти та науки, що реалізується з кінця 2000 року. Сюди входять підпрограми: «Навчальні регіони – підтримка мережевої діяльності» (спрямована на розвиток навчання завдяки створенню й розповсюдженню комп'ютерних мереж, що об'єднують сферу середньої, вищої освіти, служби зайнятості, соціальної підтримки населення і т.д.), «Культура навчання для розвитку професійних компетенцій» (основні напрями програми – дослідження у сфері організації самостійної,

неперервної освіти молоді й дорослих, допомагає знайти себе у світі зайнятості).

Програма «Формування професійних компетенцій – професійна кваліфікація для цільових груп, які потребують особливої підтримки» розрахована на п'ять років. Вона була ініційована федеральним міністерством освіти і науки в 2001 році й спрямована на реалізацію двох цілей: підтримку осіб з обмеженими можливостями завдяки розробці та апробації узгодженої структури інтеграції підлітків до професійної діяльності; створення умов для навчання молодих іммігрантів, їхнє залучення до професійної підготовки, що дозволить полегшити адаптаційні процеси, пов'язані з інтеграцією в життя нової країни.

Окрім того, федеральне міністерство освіти і науки розпочало нові заходи, що знайшли місце в новій програмі «Джоб стартер» (Jobs Starter), для досягнення структурних покращень в системі професійної освіти й оптимізації взаємодії між суб'єктами, задіяними в професійній підготовці. [6].

Висновки. Таким чином, основними напрямками конструктивних динамічних перетворень у професійній освіті Німеччини є якість на всіх рівнях підготовки, інноваційний розвиток суспільства на засадах конкурентоспроможності освіти, забезпечення рівного доступу до всіх ланок професійної освіти завдяки створенню великої кількості освітніх програм. Внаслідок вдалих заходів, спрямованих на реформування освітньої системи, одним із головних досягнень ФРН є підготовка робітничих кадрів, які беруть безпосередню участь у створенні матеріальних благ та наданні послуг, якісно задовольняючи потреби населення.

Література:

1. Абашкіна Н. В. Принципи розвитку професійної освіти в Німеччині. – К.: Вища школа, 1998. – 207 с.

2. Образовательные реформы в Германии. Режим доступа: http://www/refobr.ru/writable/docs/Obrazovatelnye_reformy_v_Germanii.doc
3. Berufsbildungsbericht // Bundesministerium für Bildung und Forschung. – Bonn: BMBF, 1998. – 340 S.
4. Berufsbildungsbericht // Bundesministerium für Bildung und Forschung. – Bonn: BMBF, 2002. – 370 S.
5. Berufsbildungsbericht // Bundesministerium für Bildung und Forschung. – Bonn: BMBF, 2004. – 320 S .
6. Berufsbildungsbericht // Bundesministerium für Bildung und Forschung. – Bonn: BMBF, 2006. – 436 S.
7. Das Reformprojekt Berufliche Bildung - Flexible Strukturen und moderne Berufe. Режим доступа: <http://www.bmbf.de/de/9775.php>
8. Maassen T. Oliver. Die Bologna-Revolution. Auswirkungen der Hochschulreform in Deutschland. – Frankfurt am Main, 2004. – 236 S.
9. Reform of Vocational Education and Training in Germany – The 2005 Vocational Training Act – (Berufsbildungsgesetz 2005). – Bonn, Berlin, 2005. – 63 S.
10. Rudolf H. Strahm. Die entscheidenden Neunziger Jahre: Das Ringen um Reform und Aufwertung der Berufsbildung 1995 bis 2005. Режим доступа: http://www.rudolfstrahm.ch/.../die_entscheidenden_jahr_1995-2005.def_buchbeitrag_mit_vorspan.nov.2008.doc

**THE TENDENCIES OF PROFESSIONAL EDUCATION
REFORMATION IN GERMANY**

Boychevska I. B.